

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ У РАЗІ ВТРАТИ ГОДУВАЛЬНИКА

Право на соціальне забезпечення у разі настання такого соціального ризику як втрата годувальника є основоположним, базовим правом кожного громадянина, оскільки проголошується на конституційному рівні, а саме в ст. 46 Конституції України зазначається: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [1, ст. 46].

21.12.1993 Постановою Верховної Ради України була схвалена Концепція соціального забезпечення населення України, в якій акцентується увага на необхідності вироблення механізмів, що сприятимуть дотриманню державних гарантій щодо матеріального забезпечення у разі втрати годувальника [2].

Держава створила умови для реалізації надання матеріальної підтримки особам, які втратили засоби для існування у зв'язку зі смертю годувальника. Наприклад, якщо звернутись до поточної діяльності Пенсійного фонду, а саме до статистичних показників, то відповідно до «Звіту про роботу Пенсійного фонду України у 2017 р., бюджет, пріоритети діяльності та План роботи Фонду на 2018 рік» чисельність пенсіонерів, яким призначались пенсії у разі втрати годувальника, складає на 01.01.2018 658,1 тис. осіб по всій Україні [3].

Пенсійне страхування у разі втрати годувальника належить до однієї з організаційно-правових форм соціального забезпечення, а саме до загальнообов'язкового державного соціального страхування. Відповідно до ст. 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV: «Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні, за наявності в годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії по III групі інвалідності, а в разі смерті пенсіонера або осіб, зазначених у частині другій ст. 32 цього Закону, а також у разі смерті (загибелі) особи внаслідок поранення, каліцтва, контузії чи інших ушкоджень здоров'я, одержаних під час участі у масових акціях громадського протесту в Україні з 21.11.2013 по 21.02.2014 за євроінтеграцію – незалежно від тривалості страхового стажу. При цьому дітям пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника» [4, ст. 36].

Отже, для того, щоб мати право на отримання пенсії, мають бути наявні такі умови на момент смерті годувальника:

- 1) настання смерті застрахованої особи, у тому числі в разі визнання її безвісно відсутньою чи офіційно оголошеною померлою;
- 2) наявність на утриманні застрахованої особи непрацездатних членів сім'ї;
- 3) наявність у годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії по III групі інвалідності.

Ст. 32 вищезазначеного закону встановлює конкретний розмір страхового стажу, необхідного для призначення пенсії по інвалідності для осіб з інвалідністю III групи, наприклад, від 43 років до досягнення особою 45 років включно необхідний страховий стаж складає 10 років.

Згідно ч. 3 ст. 36 Закону до членів сім'ї, які вважаються такими, що були на утриманні померлого годувальника, відносяться особи, зазначені в частині другій цієї статті, якщо вони:

- 1) були на повному утриманні померлого годувальника;
- 2) одержували від померлого годувальника допомогу, що була для них постійним і основним джерелом засобів до існування.

Щодо непрацездатних членів сім'ї, то до них згідно ч. 2 ст. 36 Закону належить:

- 1) чоловік (дружина), батько, мати, якщо вони є особами з інвалідністю або досягли пенсійного віку;
- 2) діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника) померлого годувальника, які не досягли 18 років або

старші цього віку, якщо вони стали особами з інвалідністю до досягнення 18 років.

3) чоловік (дружина), а в разі їх відсутності – один з батьків або брат чи сестра, дідусь чи бабуся померлого годувальника незалежно від віку і працездатності, якщо він (вона) не працюють і зайняті доглядом за дитиною (дітьми) померлого годувальника до досягнення нею (ними) 8 років.

Згідно ст. 37 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV розмір пенсії складає 50 відсотків пенсії за віком померлого годувальника на одного непрацездатного члена сім'ї та 100 відсотків пенсії на двох та більше, що розподіляється між ними рівними частками. Однак, в залежності від правового статусу померлого, розмір пенсійних виплат може різнитися від зазначеного стандарту. Якщо звернутись до аналізу спеціального законодавства, наприклад, до Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII, то ч. 19 ст. 86 встановлює інший розмір пенсій, відмінний від профільного закону: «Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї прокурора або слідчого, які були на його утриманні на момент смерті (при цьому дітям пенсія призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника), за наявності у померлого годувальника стажу роботи в органах прокуратури не менше 10 років, у розмірі 60 відсотків середньомісячного (чинного) заробітку на одного члена сім'ї, 70 відсотків – на двох і більше членів сім'ї» [5, ст. 12].

Національна законодавча база України в частині регулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку з наданням соціального забезпечення з боку держави особам, що потребують матеріальної підтримки у зв'язку з втратою годувальника потребує уніфікації та систематизації, оскільки це сприятиме більш ефективному практичному застосуванню правових положень громадянами України.

Слід зауважити, що законодавство України реформується у напрямку посилення рівня соціального захисту, відбуваються активні процеси імплементації соціальних норм міжнародних договорів, вітчизняне законодавство адаптується до міжнародних стандартів та рекомендацій. Зокрема, 16.03.2016 було ратифіковано Конвенцію МОП № 102 «Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення». Соціальне законодавство України, в частині захисту громадян на належне пенсійне забезпечення у разі втрати годувальника, цілком відповідає мінімальним міжнародним стандартам соціального забезпечення, а в деяких випадках національні норми є навіть вищими від встановлених вимогу Конвенції.

Список використаної літератури

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/page3> (дата звернення: 27.10.2019).
2. Концепція соціального забезпечення населення України : Постанова Верховної Ради України від 21.12.1993 № 3758-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3758-12> (дата звернення: 27.10.2019).
3. Офіційний веб-портал Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/> (дата звернення: 27.10.2019).
4. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення: 27.10.2019).
5. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 27.10.2019).